YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
14 päivänä joulukuuta 1995 *

Asiassa C-312/93,

jonka Cour d'appel de Bruxelles on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa riita-asiassa

Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS

vastaan

Belgian valtio

ennakkoratkaisun yhteisön oikeuden tulkinnasta koskien kansallisen tuomioistuimen toimivaltaa tutkia viran puolesta kansallisen lainsäädännön yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaoston puheenjohtajat C. N. Kakouris, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet ja G. Hirsch, G. F. Mancini (esittelevä tuomari), tuomarit F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J. L. Murray, P. Jann ja H. Ragnemalm,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: R. Grass ja johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS, edustajanaan asianajaja P. van Ommeslaghe, Bryssel,

— Belgian hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön avustava neuvonantaja P. Duray ja asianajaja B. van de Walle de Ghelcke, Bryssel,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisosastopäällikkö C. de Salins ja saman osaston ulkoasiainsihteeri H. Renié,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies S. van Raepenbusch,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS:n, edustajanaan asianajaja V. Piessevaux, Bryssel, Belgian hallituksen, asiamiehinään P. Duray ja B. van de Walle de Ghelcke, Ranskan hallituksen, asiamiehenään H. Renié, ja komission, edustajanaan S. van Raepenbusch, esittämät huomautukset 16.3.1994 pidetyssä suullisessa käsittelyssä,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.5.1994 pidetyssä käsittelyssä esittämän ratkaisuehdotuksen,

ottaen huomioon käsittelyn uudelleen aloittamisen 13.12.1994,

kuultuaan Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS:n, edustajanaan asianajaja P. van Ommeslaghe, Belgian hallituksen, asiamiehenään asianajaja B. van de Walle de Ghelcke, Saksan hallituksen, asiamiehenään liittovaltion talousministeriön asessori G. Thiele, Kreikan hallituksen, asiamiehenään oikeudellisen neuvoston avustava oikeudellinen neuvonantaja V. Kontolaimos, Espanjan hallituksen, asiamiehinään yhteisön oikeuden ja toimielinten koordinointia hoitavan yksikön johtaja A. Navarro González sekä ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston valtionasiamiehet R. Silva de Lapuerta ja G. Calvo Díaz, Ranskan hallituksen, asiamiehinään H. Renié ja ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston ulkoasiainsihteeri C. Chavance, ja komission, edustajanaan oikeudellisen yksikön apulaispääsihteeri C. W. A. Timmermans, esittämät huomautukset 4.4.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.6.1995 pidetyssä käsittelyssä esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Cour d'appel de Bruxelles (jäljempänä muutoksenhakutuomioistuin) on esittänyt Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle 28.5.1993 tekemällään päätöksellä, joka saapui yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 10.6.1993, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisupyynnön yhteisön oikeuden tulkinnasta koskien kansallisen tuomioistuimen toimivaltaa tutkia viran puolesta kansallisen lainsäädännön yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden kanssa.

2 Tämä kysymys on esitetty kommandiittiyhtiö (société en commandite simple) Peterbroeck, Van Campenhout & Cie:n (jäljempänä Peterbroeck) ja Belgian valtion välisen riita-asian yhteydessä, ja se koskee muihin kuin sellaisiin yrityksiin, joilla on kotipaikka Belgiassa, sovellettavaa veroprosenttia.

3 Alankomaiden lainsäädännön mukaisesti perustettu Continentale & Britse Trust BV (jäljempänä CBT) sai verovuonna 1974 Peterbroeck-yhtiöstä vastuunalaisena osakkaana tuloja 6 749 112 Belgian frangia (BEF). Koska CBT joutui maksamaan verotusvuonna 1975 veroa, joka koski muita kuin sellaisia yrityksiä, joilla on kotipaikka Belgiassa, CBT:n laillisena edustajana Belgiassa toiminut Peterbroeck teki 22.7.1976 ja 24.1.1978 oikaisuvaatimuksen tästä verosta välittömiä veroja koskevia asioita hoitavalle aluejohdolle (jäljempänä veroviranomaiset).

4 Koska veroviranomaiset hylkäsivät nämä oikaisuvaatimukset suurimmalta osaltaan 23.8.1979, Peterbroeck, joka toimi omissa nimissään ja tarvittaessa myös CBT:n nimissä, valitti muutoksenhakutuomioistuimeen 8.10.1979. Pääasian oikeudenkäynnin tämänhetkisessä vaiheessa tämä valitus koskee enää ainoastaan CBT:n saamiin tuloihin sovellettavaa veroprosenttia, jonka veroviranomaiset olivat vahvistaneet 44,9 prosenttiin; tämä prosentti ei saa olla yli 42:n, jos kyse on Belgian lainsäädännön mukaan perustetun yhtiön saamista tuloista.

5 Peterbroeck vetosi vasta muutoksenhakutuomioistuimessa ensimmäistä kertaa siihen, että jos yhtiöön, jonka kotipaikka on Alankomaissa, sovelletaan korkeampaa veroprosenttia kuin belgialaiseen yhtiöön, tätä voidaan pitää ETY:n perustamissopimuksen 52 artiklassa kiellettynä sijoittautumisvapauden rajoittamisena.

6 Belgian valtio väitti, että tässä oli kyse uudesta vaatimuksesta, jota ei voitu tutkia, koska se esitettiin Belgian tuloverolain (code des impôts sur les revenues, jäljempänä CIR), sellaisena kuin tämä oli pääasian tosiseikkojen tapahtuessa, 278 ja 279 pykälän toisen momentin ja 282 pykälän säännöksissä asetetun määräajan päätyttyä. Näiden säännösten mukaan valittaja voi esittää vaatimukset, joita ei ole esitetty oikaisuvaatimuksessa tai joita veroviranomaiset eivät ole tutkineet viran puolesta,

joko valituksessa tai muutoksenhakutuomioistuimeen toimitetussa kirjelmässä, ja tämä on tehtävä oikeuden menettämisen uhalla 60 päivän kuluessa siitä, kun veroviranomaiset ovat toimittaneet muutoksenhakutuomioistuimelle oikeaksi todistetun jäljennöksen riidanlaisesta päätöksestä ja kaikista riitaan liittyvistä asiakirjoista. Kuten asiakirjoista käy ilmi, Belgian oikeuskäytännön mukaan vaatimusta pidetään näissä säännöksissä tarkoitettuna uutena vaatimuksena, jos siinä esitetään ensimmäistä kertaa kysymys, joka poikkeaa kohteensa, luonteensa tai oikeudellisen perustansa osalta niistä vaatimuksista, jotka on jo esitetty veroviranomaisille.

7 Muutoksenhakutuomioistuin katsoi, että koska perustamissopimuksen 52 artiklaan kanteen oikeudellisena perustana vedottiin ensimmäistä kertaa vasta muutoksenhakutuomioistuimessa, tätä oli pidettävä CIR:n asiaa koskevien säännösten mukaisena uutena vaatimuksena. Muutoksenhakutuomioistuin katsoi myös, että nämä säännökset estivät tuomioistuinta ottamasta käsiteltäväksi viran puolesta vaatimusta, jota verovelvollinen ei voinut enää esittää tässä tuomioistuimessa. Muutoksenhakutuomioistuin katsoi kuitenkin, että näiden menettelysääntöjen soveltaminen rajoitti sen toimivaltaa tutkia sitä, oliko kansallinen lainsäädäntö yhteensoveltuva yhteisön oikeuden kanssa, sekä perustamissopimuksen 177 artiklassa sille annettua mahdollisuutta pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua yhteisön oikeuden tulkinnasta.

8 Tämän jälkeen muutoksenhakutuomioistuin totesi, että vaikka kyseisiä menettelysääntöjä sovelletaan myös useimpiin kansalliseen lainsäädäntöön liittyviin vaatimuksiin, Belgian oikeuskäytännössä hyväksytään väitteet sellaisten vaatimusten osalta, jotka perustuvat tiettyjen kansallisten oikeusperiaatteiden rikkomiseen; tällaisia periaatteita ovat erityisesti verotusoikeuden vanhentuminen ja oikeusvoimavaikutus.

9 Lisäksi muutoksenhakutuomioistuin korostaa, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kansallisten tuomioistuinten on varmistettava oikeussubjektien oikeusturva, joka perustuu yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen, ja että oikeuskäytännössä tunnustetaan kansallisten tuomioistuinten toimivalta toteuttaa kaikki tarpeelliset toimenpiteet, jotta sellaisia kansallisia säännöksiä ei sovelleta, jotka estävät yhteisön oikeuden tehokkaan vaikutuksen.

10 Ottaen huomioon edellä esitetyn muutoksenhakutuomioistuin päätti lykätä asian ratkaisua ja pyytää yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisua seuraavaan kysymykseen:

"Onko yhteisön oikeutta tulkittava siten, että yhteisön oikeuteen liittyvää asiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen on oltava soveltamatta kansallisen oikeuden säännöstä, jos se katsoo, että tämän säännöksen vuoksi se on ainoastaan silloin toimivaltainen soveltamaan yhteisön oikeutta, jonka noudattamista sen on valvottava, kun valittaja sitä nimenomaisesti pyytää lyhyessä määräajassa, jota ei kuitenkaan sovelleta tiettyjen kansallisen oikeuden periaatteiden, kuten verotusoikeuden vanhentumisen ja oikeusvoimavaikutuksen, noudattamatta jättämiseen."

11 Ottaen huomioon pääasian tosiseikat sellaisina kuin ne ilmenevät ennakkoratkaisun pyytämistä koskevasta päätöksestä, kansallinen tuomioistuin pyytää ratkaisua pääasiallisesti ensiksikin siitä, onko yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa sellaisen kansallisen menettelysäännön soveltaminen, jossa pääasian oikeudenkäynnin kaltaisissa tapauksissa kansallista tuomioistuinta sen käsitellessä toimivaltaansa kuuluvia asioita kielletään tutkimasta viran puolesta, onko kansallinen säännös yhteensoveltuva yhteisön oikeuden säännöksen kanssa, kun oikeussubjekti ei ole vedonnut tähän säännökseen tietyssä määräajassa. Toiseksi kansallinen tuomioistuin kysyy, estääkö yhteisön oikeus tällaisen säännön soveltamisen, kun tästä säännöstä voidaan poiketa tiettyjen kansallisen oikeuden periaatteisiin liittyvien perusteiden osalta.

Kysymyksen ensimmäinen osa

12 Kysymyksen ensimmäisen osan osalta, sellaisena kuin se juuri on esitetty uudelleen muotoiltuna, on syytä korostaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten on perustamissopimuksen 5 artiklassa vahvistetun yhteistyöperiaatteen mukaisesti varmistettava yhteisön oikeuden välittömän oikeusvaikutuksen perusteella oikeussubjekteille syntyvän oikeussuojan toteutuminen.

Koska kyseisellä alalla ei ole annettu yhteisön säännöksiä, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on määriteltävä toimivaltaiset tuomioistuimet ja annettava menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat oikeussubjektien oikeudet. Nämä menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (ks. erityisesti asia 33/76, Rewe, tuomio 16.12.1976, Kok. 1976, s. 1989, 5 kohta ja asia 45/76, Comet, tuomio 16.12.1976, Kok. 1976, s. 2043, 12—16 kohta; asia 68/79, Just, tuomio 27.2.1980, Kok. 1980, s. 501, 25 kohta; asia 199/82, San Giorgio, 9.11.1983, Kok. 1983, s. 3595, 14 kohta; asiat 331/85, 376/85 ja 378/85, Bianco ja Girard, 25.2.1988, Kok. 1988, s. 1099, 12 kohta; asia 104/86, komissio v. Italia, tuomio 24.3.1988, Kok. 1988, s. 1799, 7 kohta; asiat 123/87 ja 330/87, Jeunehomme ja EGI, tuomio 14.7.1988, Kok. 1988, s. 4517, 17 kohta; asia C-96/91, komissio v. Espanja, tuomio 9.6.1992, Kok. 1992, s. I-3789, 12 kohta ja asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991, Kok. 1991, s. I-5357, 43 kohta).

13 Tämän osalta on myös syytä korostaa, että yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut, että kansallisen oikeuden säännöstä, joka estää perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisen menettelyn käyttämisen, ei saa soveltaa (ks. asia 166/73, Rheinmühlen, tuomio 16.1.1974, Kok. 1974, s. 33, 2 ja 3 kohta).

14 Näiden periaatteiden soveltamiseksi kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö yhteisön oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava ottaen huomioon tämän säännön merkityksen koko oikeudenkäynnin, sen kulun sekä sen erityispiirteiden kannalta eri kansallisissa oikeuselimissä. Tämän osalta on tarvittaessa syytä ottaa huomioon kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustuksen oikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä oikeudenkäyntimenettelyn moitteeton kulku.

15 Tässä tapauksessa kansallisen oikeuden säännösten mukaan oikeussubjektit eivät voi enää muutoksenhakutuomioistuimessa esittää uusia yhteisön oikeuteen liittyviä vaatimuksia sen jälkeen kun 60 päivän määräaika, laskettuna siitä, kun veroviranomaiset ovat toimittaneet riidanalaisen päätöksen oikeaksi todistetun jäljennöksen muutoksenhakutuomioistuimeen, on päättynyt.

16 Vaikka oikeussubjekteille asetettua 60 päivän määräaikaa ei sinänsä ole syytä asettaa kyseenalaiseksi, on kuitenkin korostettava tämän tapauksen erityispiirteitä.

17 Ensiksikin muutoksenhakutuomioistuin on ensimmäinen tuomioistuin, joka voi esittää yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen, koska veroviranomaiset, jotka käsittelevät asiaa ensimmäisenä asteena, kuuluvat verohallintoon, eikä niitä tämän vuoksi voida pitää perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena (ks. tämän osalta asia C-24/92, Corbiau, tuomio 30.3.1993, Kok. 1993, I-1277).

18 Toiseksi määräaika, jonka päättyminen esti kansallista tuomioistuinta ottamasta huomioon viran puolesta sitä, oliko kansallinen säännös yhteensoveltuva yhteisön oikeuden kanssa, alkoi kulua siitä, kun veroviranomaiset toimittivat riidanalaisen päätöksen oikeaksi todistetun jäljennöksen muutoksenhakutuomioistuimelle. Asiakirjoista käy ilmi, että tämän vuoksi aika, jonka kuluessa valittaja pystyi esittämään uusia vaatimuksia, oli jo päättynyt muutoksenhakutuomioistuimen käsitellessä asiaa, joten se ei voinut käsitellä viran puolesta sitä, oliko kansallinen säännös yhteensoveltuva yhteisön oikeuden kanssa.

19 Kolmanneksi ei näytä siltä, että toinen kansallinen tuomioistuin voisi myöhemmässä oikeudenkäynnissä tutkia viran puolesta, onko kansallinen säännös yhteensoveltuva yhteisön oikeuden kanssa.

20 Sitä seikkaa, että kansalliset tuomioistuimet eivät voi ottaa viran puolesta käsiteltäväkseen yhteisön oikeuteen liittyviä oikeudellisia perusteita, ei voitane myöskään kohtuullisesti perustella esimerkiksi oikeusvarmuuden periaatteella tai oikeudenkäynnin moitteettoman kulun periaatteella.

21 Tämän vuoksi muutoksenhakutuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen on syytä vastata, että yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa on sellaisen kansallisen menettelysäännön soveltaminen, jossa pääasian oikeudenkäynnin kaltaisissa tapauksissa kansallista tuomioistuinta sen käsitellessä toimivaltaansa kuuluvia asioita kielletään tutkimasta viran puolesta, onko kansallinen säännös yhteensoveltuva yhteisön oikeuden säännöksen kanssa, kun oikeussubjekti ei ole vedonnut tähän yhteisön säännökseen tietyssä määräajassa.

Ennakkoratkaisukysymyksen toinen osa

22 Edellä esitetyn perusteella ei tarvitse tutkia kysymyksen toista osaa, sellaisena kuin se on edellä esitetty uudelleen muotoiltuna.

Oikeudenkäyntikulut

23 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan, Kreikan, Espanjan ja Ranskan hallituksille ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Cour d'appel de Bruxellesin 28.5.1993 esittämän ennakkoratkaisukysymyksen seuraavasti:

Yhteisön oikeuden kanssa ristiriidassa on sellaisen kansallisen menettelysäännön soveltaminen, jossa pääasian oikeudenkäynnin kaltaisissa tapauksissa kansallista tuomioistuinta sen käsitellessä toimivaltaansa kuuluvia asioita kielletään tutkimasta viran puolesta, onko kansallinen säännös yhteensoveltuva yhteisön oikeuden säännöksen kanssa, kun oikeussubjekti ei ole vedonnut tähän yhteisön säännökseen tietyssä määräajassa.

Rodríguez Iglesias Kakouris Edward

Puissochet Hirsch Mancini

Schockweiler Moitinho de Almeida Kapteyn

Gulmann Murray Jann Ragnemalm

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä joulukuuta 1995.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti